

N:r 60.

Utlåtande angående beredande å Sabbatsbergs sjukhus af en klinisk afdelning för qvinnosjukdomar.

Genom öfverståthållareembetet hafva stadsfullmäktige fått till sig öfversänd en skrifvelse af kanslersembetet för Upsala universitet och karolinska medikokirurgiska institutet jämte deri åberopad skrifvelse från universitetets lärarekollegium.

Kanslersembetets skrifvelse lyder så:

»Då kanslersembetet för Upsala universitet och karolinska medikokirurgiska institutet härmed öfversänder och till herrar stadsfullmäktiges benägna bifall för-

ordar institutets lärarekollegii framställning derom, att vid Sabbatsbergs sjukhus klinisk undervisning måtte få, när förhållandena göra det lämpligt och önskvärdt, af lärare vid institutet på sjukhusets olika afdelningar meddelas, sker det under förutsättning, att en sådan anordning kan vidtagas i samråd med den af stadsfullmäktige vid sjukhuset anstälde öfverläkare, så att icke hans åligganden och verksamhet kunna lida ett till kollisioner ledande intrång; och är kanslersemetet förvissadt, att vid sådant förhållande den af lärarekollegium föreslagna åtgärd, på samma gång som den medicinska undervisningen derigenom på ett väsendtligt sätt befrämjades, icke skulle blifva utan ett fördelaktigt inflytande på den sjukvård, Sabbatsbergs sjukhus har att ombesörja.»

Skrifvelsen från lärarekollegiet har följande innehåll:

»Det i hufvudstaden förlagda medicinska läroverket har af statsmakterna fått sig den höga uppgift tilldelad att ombesörja den hufvudsakliga delen af hela den svenska läkarekårens praktiska utbildning. Till grund för en sådan anordning af den medicinska undervisningen ligger det sakförhållandet, att man för närvarande trott sig endast i hufvudstaden kunna finna ett tillräckligt rikligt material för den kliniska undervisningen i läkarekonstens många olika specialgrenar. Sant är väl äfven, att det material, öfver hvilket karolinska mediko-kirurgiska institutet förfogar, är långt rikare än det, som finnes att tillgå vid våra till mindre städer förlagda universitet, och att det i vissa riktningar ganska fullständigt motsvarar sitt ändamål, men i andra åter igen är det otillräckligt; och framför allt har läroverket länge måst känna stora olägenheter deraf, att materialet ej medgifvit en så mångsidig utveckling af den kliniska undervisningen, som denna under andra och lyckligare förhållanden kunnat erhålla, och som senare tidens hastiga framsteg inom flere af medicinens specialdiscipliner nära nog gjort nödvändig vid ett läroverk med en så omfattande uppgift som den, hvilken blifvit karolinska institutet förelagd. Härtill kommer, att, då Stockholms stad inom kort öppnar ett stort, nytt sjukhus, hvilket till följd af sin fullt tidsenliga inrättning utan tvifvel kommer att i första hand sökas af stadens sjuke, en ej obetydlig minskning i patienternes antal på serafimerlasarettet och i synnerhet på dettas medicinska afdelning är att motse. Under sådana förhållanden har det för karolinska institutet blifvit en befallande plikt att om möjligt söka afhjelpa den angifna redan för handen varande och efter alt utseende snart sig förökande bristen. Detta låter sig äfven just genom stadens nya sjukhus förverkliga, så vida nämligen karolinska institutet kan göra sig försäkradt om ett välvilligt till-

mötesgående af stadens myndigheter i denna för hela vårt lands läkarebildning och väl äfven för läkareverksamheten i hufvudstaden så ytterst vigtiga fråga. Att ett dylikt tillmötesgående skall komma läroverket till del, derom anser det samma sig ej böra hysa tvifvel, och det stöder denna sin upfattning dels på den erfarenhet, det vid förnyade tillfällen för egen del under sin långa verksamhet inom kommunen vunnit, dels på kännedomen om det sätt, hvarpå stadens myndigheter omfatta allmännyttiga angelägenheter, och ej minst på det varma intresse, de städse visat för de sträfvanden, som afsett den högre bildningens befrämjande, och särskildt för frågan om uprättandet af en högskola i hufvudstaden. I sjelfva verket torde väl äfven i den nu föreliggande frågan stadens och läroverkets intressen i mer än ett hänseende vara gemensamma, och det torde väl kunna motses, att för hennes bedömande samma synpunkter, som i flere andra af Europas hufvudstäder ledt vederbörandes åtgöranden i likartade fall, äfven här skola göra sig gällande. Man har nämligen i allmänhet räknat det som en stor vinst äfven för de rent kommunala sjukvårdsanstalterna, att inom dem klinisk undervisning meddelats på alla eller på en del af de respektive anstalternas afdelningar. Den lyftning, en sådan undervisning ger åt anstalten, den noggrannhet vid patienternes undersökning och behandling, som den nödvändigör, och den eggelse till vetenskaplig förkofran, som den innebär för de sjukvården förestående läkarne, kan ju ej heller annat än utöfva ett högligen välgörande inflytande på hela verksamheten inom anstalten. Såsom exempel på huru man annorstädes härutinnan gått till väga må här endast anföras förhållandet i Köpenhamn, der stadens myndigheter, oaktadt universitetet egde och fortfarande eger sina egentliga kliniker vid Fredriks hospital, dock för klinisk undervisning uplåtitt det för några år sedan fulländade stora och präktiga, kommunen uteslutande tillhöriga »kommunehospitalet». Vid det samma finnas sålunda nu 2 medicinska och 2 kirurgiska kliniker samt 1 klinik för sinnessjukdomar och 1 för hudsjukdomar och syfilis. Om Stockholms stads myndigheter visa ett likartadt tillmötesgående rörande det nya sjukhuset vid Sabbatsberg, då bortfalla alla de hinder för det här varande medicinska läroverkets utveckling, hvilka ligga i bristande tillgång på kliniskt material, och läroverket sättes i stånd att höja sin undervisning jämväl i specialdisciplinerna till jämnhöjd med den vid de i detta hänseende lyckligast lottade läroverken i utlandet. Målet skulle vinnas, utan att Sabbatsbergs sjukhus tages på långt när så mycket i anspråk för den kliniska undervisningen, som händelsen är med kommunehospitalet i Köpenhamn; staden skulle

ej behöfva för saken göra några ekonomiska upoffringar, och intet behöfde ändras i sjukhusets organisation. Hvad karolinska institutet vågar begära är endast, att stadens myndigheter ville medgifva, det klinisk undervisning, när förhållandena göra det lämpligt och önskligt, finge meddelas på sjukhusets olika afdelningar af lärare vid institutet, åt hvilka med vederbörande stadsmyndigheters medgifvande mindre afdelningar af sjukhuset för vissa slag af sjukdomar anförtroddes, med det vilkor att staden ej finge vidkännas några särskilda utgifter vare sig för läkarevården inom dessa afdelningar eller för den kliniska verksamheten i allmänhet inom sjukhuset. Ett bevis på huru läroverkets och stadens intressen vid ett sådant tillvägagående sammanfalla, torde framgå ur en särskild, mera bestämd anhållan, som läroverket redan nu anser sig böra göra. Det har länge varit ett stort behof för undervisningen att få en specialklinik för qvinnosjukdomar uprättad, men detta har hittills af ofvan angifna skäl ej kunnat ske. Det torde ligga utom allt tvifvel, att kommunen i fullt ut lika hög grad är för dessa talrika, olyckliga patienter i behof af en särskild väl isolerad afdelning på något af sina sjukhus. Men qvinnosjukdomarnas behandling fordrar, om den skall vara i jämnhöjd med vetenskapens nu varande ståndpunkt, så stora specialkunskaper, att de näppeligen kunna påräknas hos någre andre läkare än hos dem, som särskildt och så godt som uteslutande egnat sig åt denna gren af läkarekonsten. Man bör därför med allt skäl kunna fordra, att läkarevården på en dylik afdelning utöfvas af en verklig specialist. I fall nu en lämplig, lätt isolerbar mindre del af det nya sjukhuset, förslagsvis en våning i en af paviljongerna, för sagda ändamål uplåtes åt karolinska institutets lärare i qvinnosjukdomar med rättighet för dem att der hålla klinik, torde denna fråga få en lösning, som på bästa möjliga sätt till godo ser såväl kommunens som den medicinska undervisningens och ej minst de i fråga varande patienternas sanna intressen.

På grund af det anförda får institutets lärarekollegium, på det att läroverket må så fullständigt som möjligt motsvara sin upgift och att de blifvande läkarne under sin studietid härstädes må inom alla grenar af läkarekonsten ega tillfälle att förvärfva den insigt och den erfarenhet, utan hvilka en framgångsrik verksamhet i deras blifvande kall ej är möjlig, vördsamt anhålla, det Stockholms stadsfullmäktige ville medgifva, att, såsom ofvan är framställt, klinisk undervisning må få meddelas på de olika afdelningarna af kommunens nyinrättade sjukhus vid Sabbatsberg af lärare vid karolinska medikokirurgiska institutet, åt hvilka mindre afdelningar af sjukhuset af vederbörande myndighet blefve anförtrodda; och särskildt får lärarekollegium anhålla, att, så snart förhållandena det medgifva,

en lämplig mindre afdelning må på föreslagna sätt upplåtas för qvinnosjukdomar och läkarevården der öfverlemnas åt lärarne i ämnet vid karolinska institutet.»

Helsovårdsnämnden, som hörts i ärendet, har deri afgifvit ett yttrande, som med uteslutande af inledningen är af denna lydelse:

»Vid öfvervägande af detta ärende anser helsovårdsnämnden det onekligen vara till allmänt gagn, att för läkarens praktiska utbildning tillfälle beredes till så omfattande studier som möjligt. Ett medgifvande i den riktning, karolinska institutets lärarekollegium begärt, vore ock från Stockholms kommuns sida en yttring af samma omhuldande intresse för den vetenskapliga bildningens befrämjande, hvarom kommunens frikostiga gåfva och understöd till en högskola i hufvudstaden bär ett varaktigt vitnesbörd. Helsovårdsnämnden vill därför för sin del tillstyrka stadsfullmäktige att medgifva hvad som karolinska institutets lärarekollegium framhåller såsom i första rummet önskvärdt och behöfligt för den medicinska undervisningen, att nämligen karolinska institutet finge å Sabbatsbergs sjukhus öppna en klinisk afdelning för qvinnosjukdomar. Sjukhusstyrelsen, häröfver hörd, har förklarat, att från sjukhusets sida intet hinder för en sådan anordning möter.

Detta medgifvande, som hvilar på förutsättningen, att sjukvården på intet sätt af undervisningen lede något men, torde böra göras med förbehåll, att inga kostnader deraf blefve en följd för kommunen, och att öfverenskommelsen när som helst kan efter viss tid förut gången, från någondera sidan skedd, uppsägning häfvas. Dervid böra dessutom fästas sådana vilkor, hvarigenom den kliniske lärarens ställning till sjukhusets administration noga bestämmes och hvarje rubbning af den normala gången af sjukhusets verksamhet förekommes. Upställandet af sådana på detaljpröfning grundade vilkor torde dock lämpligast böra öfverlemnas åt helsovårdsnämnden, som af stadsfullmäktige fått sig öfverstyrelsen af sjukhuset anförtrodd.

Frågan åter, huruvida, såsom af karolinska institutets lärarekollegium i fråga satts, meddelande af klinisk undervisning vid Sabbatsbergs sjukhus i vidsträcktare mon, än nu af helsovårdsnämnden förordats, skulle kunna medgifvas, torde i väsentlig mon böra bero på den erfarenhet, som genom den först nämnda kliniska afdelningen vinnes. Helsovårdsnämnden anser sig därför icke nu utan en sådan erfarenhet, kunna tillstyrka ett vidsträcktare medgifvande, hvaremot det lämpligen torde kunna öfverlemnas åt helsovårdsnämnden i dess nämnda egenskap af öfverstyrelse för sjukhusen att i framtiden, när dylik anhållan framställes, i hvarje särskildt fall pröfva och afgöra, huruvida och under hvilka vilkor den skulle kunna med ofvan nämnda förbehåll beviljas.»

Då utskottet öfvervägt de omständigheter, som böra komma i betraktande vid bedömande af föreliggande ärende, har det icke kunnat undgå utskottets upmärksamhet, hurusom det är af yttersta vikt att tillse, att sjukhusets verksamhet icke på något sätt förryckes genom anordningar, som, om än beslägtade med de ändamål, för hvilkas till godo seende sjukhuset är inrättadt, likväl äro i viss mon främmande för en kommunens sjukvårdsanstalt. Ur denna synpunkt kan utskottet icke heller tillstyrka, att ett sådant allmänt medgifvande till klinikers inrättande, som karolinska institutets lärarekollegium satt i fråga, må lemnas ens under den modifierade form, som helsovårdsnämnden föreslagit. Regeln måste enligt utskottets åsigt alltid blifva, att den af kommunen för vård af sjuke bekostade anstalten får förvaltas med ostörd hänsyn till detta mål, och att, när för läkarebildningen i första hand men sjukvården endast i andra rummet fordras kliniska afdelningar, sådana inrättas å sjukvårdsanstalter, vid hvilkas anordnande ingår bland hufvudändamålen beredande af tillfälle till undervisning åt unge läkare.

Med dessa åsichter är det klart, att utskottet endast i något enstaka undantagsfall tilltror sig tillstyrka medgifvande att inrätta klinik vid kommunens sjukhus. Ett dylikt undantagsfall föreligger emellertid enligt utskottets upfattning för närvarande i afseende å den i fråga satta kliniken för qvinnosjukdomar. En specialklinik för detta slag af sjukdomar lär nämligen omöjligen kunna på ett tillfredsställande sätt inrättas vid serafimerordenslasarettet, och de sträfvanden, som på senaste tiden gjort sig gällande att genom nybyggnad vid detta sjukhus bereda tillfälle till en sådan likasom till andra slag af kliniker, torde icke under den närmaste framtiden kunna påräkna framgång. Under sådana förhållanden föreställer utskottet sig, att, derest vederbörliga försigtighetsmått vidtagas för att förekomma rubbning i sjukhusets normala verksamhet, kommunen kan undantagsvis under öfvergångstiden, intill dess det medicinska läroverket blir i tillfälle att vid serafimerlasarettet förskaffa sig egen klinik för qvinnosjukdomar, lemna institutets lärare tillfälle att på en mindre afdelning af sjukhuset meddela undervisning i dessa sjukdomar, i synnerhet som den makt och myndighet, som är tilldelad den af sjukhusets öfverläkare, hvilken tillika är direktör, måste bidraga att förekomma kollision emellan klinikens föreståndare och sjukhusets öfverläkare.

På grund af det nu anförda och åberopande i öfrigt helsovårdsnämndens yttrande föreslår utskottet herrar stadsfullmäktige besluta:

att förevarande framställning från karolinska medikokirurgiska institutets lärarekollegium icke kan i vidsträcktare mon bifallas, än att en mindre afdelning af Sabbatsbergs sjukhus uplåtes åt institutets lärare i qvinnosjukdomar med rättighet

för dem att derstädes hålla klinik, mot vilkor att icke några kostnader för kommunen deraf blifva en följd, att institutet underkastar sig de vilkor, som å helsovårdsnämndens sida uppställas för att noga bestämma den kliniske lärarens ställning till sjukhusets administration och förekomma hvarje rubbning af den normala gången i sjukhusets verksamhet, samt att öfverenskommelsen emellan kommunen och institutet kan när som helst häfvas efter viss på förhand bestämd, å någondera sidan skedd upsägning.

Stockholm den 23 maj 1879.

Reservationer:

Herr *Lindhagen*, med hvilken herr *Arwidsson* instämt:

Då jag lifligt instämmer uti beredningsutskottets yttrande om faran och olämpligheten att hafva klinisk undervisning på kommunens sjukhus, kan jag ej förena mig med utskottet i den tillstyrkan af saken, hvartill utskottet kommit.

Man får aldrig lemna ur sigte, att kliniken eller den medicinska ungdomens undervisning vid sjuksängarna är en onaturlig utväxt på sjukvården. Vid all sjukvård gäller såsom allmängiltig, af förstånd, erfarenhet och naturlig medkänsla förestafvad regel att söka lemna den sjuke i fred och att så vidt möjligt undvika alt, som för honom kan vara störande eller oroande. Vid den kliniska undervisningen förfar man nu i rak strid häremot. Läkaren infinner sig vid sjuksängen i egenkap af lärare, åtföljd af en skara lärjungar, för hvilka han skall förklara sjukdomen och dess symptom. Lärjungarne å sin sida måste för att kunna draga nytta af undervisningen noga betrakta den sjuke och göra sig förvissade, att icke något, hvarom läraren erinrat, undgått deras upmärksamhet. Att vara föremål för all denna utläggning, dessa forskande iakttagelser från en mängd främmande personers sida, att nödgas dag ut och dag in under spänning mellan fruktan och hopp sjelf åhöra de omdömen om sjukdomens ställning och möjliga utveckling, hvilka läkaren eljest vanligen behåller för sig allena, detta utgör en ej ringa tillökning i lidandet och är ett qval, för hvilket ingen lyckligare lottad vill utsätta sig eller någon af de sina. Må man icke föreställa sig, att den mindre bemedlade befolkningen i allmänhet är okänslig för klinikens obehag, eller att den sjuke är likgiltig för den kliniska behandlingen därför, att han ej protesterar deremot utan stillatigande under-

kastar sig. Det är en känd sak för något hvar, som har att göra med personer ur hufvudstadens obemedlade klasser, att dessa, med alt erkännande af den omsorgsfulla vård och den vänliga behandling, man åtnjuter på serafimerlasarettet, ändock för klinikens skull känna rädsla och motvilja för att komma dit samt föredraga att komma till äfven ett mindre väl utrustadt kommunalsjukhus. Hvad särskildt angår klinik för qvinnosjukdomar, så kommer till det allmänna obehaget af en klinik det för blygsamhetskänslan pinsamma af en klinisk behandling i detta fall. Det finnes ju en rik erfarenhet derpå, att en stor mängd qvinnor ådrager sig obotligt ondt och svåra lidanden för sin hela lefnad endast till följd af motvilja att bikta sitt onda för en manlig läkare. Hvad skall man då säga om en qvinnas underkastelse under klinisk behandling af en till hennes kön hörande sjukdom, der hennes onda skall dragas fram ej blott inför läkare utan ock inför den skara unge manlige ämnessvenner, af hvilken han är omgifven.

Det är således en ingalunda likgiltig sak för Stockholms invånare om på kommunens sjukhus finnes klinik eller ej; och då hufvudstaden nedlade högst betydliga kostnader för upförande af sjukhuset vid Sabbatsberg, skedde det ingalunda under sådan förutsättning, att de, som der intogos, skulle varda underkastade en kliniks obehag. Det är visserligen sant, att en allmän klinik är nödvändig för läkarebildningen. Men dermed är icke sagdt, att kommunens sjukhus behöfva derför användas, helst då i hufvudstaden finnes ett sjukhus, som från ålder är användt och afsedt för kliniskt behof, och hvilket endast behöfver nöjaktigt utvidgas och förbättras för att tillfredsställa detta behof på bästa sätt. Tvärtom synes det vara en dyrbar uppgift för kommunen att, då den söker bilda goda sjukvårdsanstalter för att lindra lidanden hos sina mindre bemedlade invånare, ej uphäfva eller förringa ändamålsenligheten af dessa anstalter genom att på dem inympa en främmande, till sjukvården ej hörande utväxt. Förgäfves skall man här invända, att en klinik för qvinnosjukdomar är nödvändig för dem inom hufvudstaden, som lida af sådana sjukdomar. Kliniken har för dessa sjuka icke något värde utan tvärtom; men för dem kan det vara af vigt, att en särskild afdelning för qvinnosjukdomar bildas å kommunens sjukhus; och en sådan särskild afdelning kan när som helst bildas utan klinik, särdeles som man ej behöfver befara, att fullt duglige sökande till läkarebefattningen derstädes skola komma att saknas.

Frågan om kliniker är en af dessa humanitetsfrågor, som, om ock under lång tid föga upmärksammade, slutligen tilltvinga sig afseende och en tillfredsställande lösning. Och uti stora städer är denna lösning så outsägligen enkel. Det behöfves blott, att utom de kliniska sjukhusen finnas andra tillräckligt omfattande och tillräckligt goda sjukvårdsanstalter, så att de, som ej vilja underkasta sig klinik, än-

dock kunna få god sjukvård, under det att de kliniska sjukhusen befolkas af dem, som för en klinik äro mindre ömkänsliga eller af öfvervägande förtroende till någon af de kliniske lärarne eller af andra orsaker kunna vara benägna att låta intaga sig på en klinisk anstalt. Ett sådant tillfredsställande sakernas tillstånd är i Stockholm nära sin fullbordan efter öppnandet af sjukhuset vid Sabbatsberg. Det beror nu på kommunen att ej genom obetänkta medgifvanden rubba den naturliga utvecklingen i sin jämna gång.

Beredningsutskottet har i grundsatsen uttalat sig för en sådan fördelning af sjukhusen, som jag nyss nämnt, men har ansett nyttigt och oskadligt att tills vidare och till en begränsad utsträckning gå karolinska institutets framställning till mötes. Men vid närmare eftersinnande torde det dock vara klart, att den begränsning, utskottet föreslagit i afseende å tid och utrymme, endast är skenbar; ty har kommunen utan annan anledning än de skäl, som nu föreligga, funnit sig föranlåten att lemna karolinska institutet tillträde till kommunens sjukhus, så behöfvas inga nya skäl för att få medgifvandet utsträckt snart sagdt huru långt som helst. Karolinska institutets behof för sina kliniker komma att tillväxa, icke att aftaga; och ju större behofvet i detta afseende blifver, ju mindre kommer serafimerlasarettet att vara för ändamålet tillräckligt eller tillfredsställande. Efter första medgifvandet blir påtryckningen större och kommunens motståndskraft mindre. Sedan karolinska institutet väl fått grunda någon del af sin klinik på kommunens sjukhus, blir en upsägning eller en vägrad utsträckning af denna rättighet ansedd såsom ett dödligt hugg, riktadt mot medicinska undervisningen i hufvudstaden. Och dock ligger en om möjligt än större fara deruti, att, sedan det visats kunna gå för sig att få kommunens sjukhus upplåtna för karolinska institutets klinik, hvarje benägenhet hos riksdagen att lemna anslag för serafimerlasarettets utvidgning försvinner och kommunen får på sig vältrad hela bördan för klinikinstitutionen.

I fråga om detaljer ber jag mot beredningsutskottets förslag få erinra, att der talas om »mindre afdelning», utan att storleken deraf bestämmes; att der nämnes »efter viss på någondera sidan skedd upsägning», utan att denna tid föreslås; samt att hela anordningen grundas derpå, att läraren i ämnet vid karolinska institutet skall vara läkare på sjukhusets kliniska afdelning, ehuru erfarenheten från annat ställe visar, att sådant icke är nödvändigt, efter hvad vid öfverläggningen i utskottet uplystes om förhållandet i Köpenhamn.

Jag vågar för min del föreslå, att herrar stadsfullmäktige måtte afslå den gjorda framställningen.